

Prof. dr Milan Milošević
Kriminalističko-policijska Akademija u Beogradu

Primljeno 25.09. 2008.
udk: 342.738
343.4
343.326 (450)

ZAKONI REPUBLIKE ITALIJE O OBAVEŠTAJNO- BEZBEDNOSNOM SISTEMU I REŽIMU DRŽAVNE TAJNE

Poslednjih godina su gotovo sve evropske države donele zakone kojima regulišu organizaciju i funkcionisanje bezbednosno-obaveštajnog sistema. Ovo je slučaj i sa Italijom, zemljom koja ima dugu tradiciju zakonskog regulisanja obaveštajne delatnosti i zaštite tajnosti podataka. Zakon broj 801 iz 1977. godine o osnivanju i organizovanju službi za informisanje i bezbednost i režimu državne tajne svakako je jedan od najznačajnijih pravnih izvora u ovoj oblasti uopšte. Kvalitetna rešenja koja sadrži, i pored čestih perioda političke nestabilnosti, ostala su na snazi pune tri decenije. Ipak, aktuelni bezbednosno – obaveštajni sistem počiva na potpuno novom propisu - Zakonu broj 124 o informativnom sistemu za bezbednost Republike i novom režimu tajne. Na osnovu tog propisa iz 2007. godine, reorganizovane su ili preimenovane neke od ključnih obaveštajnih i bezbednosnih institucija Republike Italije.

Ključne reči: informaciono-bezbednosni sistem; državna tajna; Italija; novo zakonodavstvo

Normativni okvir obaveštajno-bezbednosnog sistema Republike Italije

Strateška orijentacija sistema bezbednosti demokratske države podrazumeva organizaciju obaveštajne delatnosti prvenstveno s ciljem sopstvene odbrane i zaštite demokratskih tekovina. Takvi zadaci zahtevaju učestalo reformisanje i prilagođavanje određenih službi, njihovu doslednu departizaciju i depolitizaciju, efikasnu kontrolu i poštovanje zakonitosti i etičkih principa kao vrhunski prioritet delovanja i jačanje profesionalizma pripadnika tih službi.

Da bi se precizirao položaj obaveštajnih i bezbednosnih institucija u društvu i obezbedilo uvođenje normi demokratskog poretka i civilne kontrole u njihov rad, potrebno je njihovo zaokruživanje izvršiti najpre normativno, pa tek onda faktički. Naime, u skladu sa demokratskim standardima, uobičajno je da se donošenjem sistemskog zakona ustanovi u čijoj su nadležnosti i kome su odgovorne pojedine službe, ko i na koji način vrši kontrolu zakonitosti njihovog rada, kakvo im je organizaciono ustrojstvo, koji su im poslovi i zadaci, metodi i sredstva, prema kojim subjektima mogu koristiti konspirativne tehnike saznanja i pod kojim uslovima, kakav je postupak sa prikupljenim podacima i kome se dostavljaju završna dokumenta, kako se finansiraju i kako raspolažu finansijama, kakva su ovlašćenja pripadnika službi i sl.

Saglasno tome, poslednjih godina su gotovo sve evropske države donele posebne zakone kojima načelno regulišu delatnost celokupnog bezbednosno-obaveštajnog sistema, ili njegovih najvažnijih komponenti. To važi kako za zemlje u tranziciji tako i za države sa stabilnim i razvijenim ekonomskim, političkim i obaveštajnim sistemom. Ovo je posebno slučaj sa Italijom, zemljom koja inače ima dugu tradiciju zakonskog regulisanja oblasti bezbednosti, a posebno obaveštajne delatnosti i zaštite tajnosti podataka¹.

Italijanski Zakon broj 801 od 24. oktobra 1977. godine o osnivanju i organizovanju službi za informisanje i bezbednost i režimu državne tajne svakako je jedan od najznačajnijih pravnih izvora u ovoj oblasti uopšte. Kvalitetna rešenja koja sadrži poslužila su kao uzor mnogim zakonodavcima izvan Apeninskog poluostrva, dok su u samoj Italiji, i pored čestih perioda političke nestabilnosti, ostala na snazi pune tri decenije. Tome je doprinela i činjenica da je italijanski zakonodavac kontinuirano i adekvatno novelirao pomenuta rešenja, a samim tim i organizaciju i funkcionisanje italijanskog bezbednosno-obaveštajnog sistema - posebno na planu borbe protiv terorizma i organizovanog kriminala.

Reforme su otpočele su još 1981. godine preformiranjem Centralnog ureda za opšte istrage i specijalne operacije Ministarstva unutrašnjih poslova (Ufficio Centrale Investigazione generali e Operazioni Speciali - UCIGOS), a nastavljene su Zakonom broj 410 od 30. decembra 1991. godine, kojim je obaveštajnim službama SISMI i SISDE naloženo

¹ Videti Zakon Republike Italije broj 98 od 8. aprila 1974. godine o zaštiti poverljivih i tajnih saopštenja (Tutela della riservatezza e della liberta e segretezza delle comunicazioni).

koordiniranje obaveštajnih i istražnih aktivnosti na suprotstavljanju organizovanom kriminalu. U međuvremenu su izvršene i mnoge druge promene, među kojima se značajem posebno izdvaja Zakon broj 398 iz septembra 2001. godine kojim je ustanovljena aktuelna organizacija i delokrug rada Ministarstva unutrašnjih poslova².

Ipak, aktuelni bezbednosno – obaveštajni sistem Republike Italije počiva na potpuno novom propisu - Zakonu broj 124 od 3. avgusta 2007. godine o informativnom sistemu za bezbednost Republike i novom režimu tajne (Sistema di informazione per la sicurezza della Repubblica e nuova disciplina del segreto). Na osnovu tog akta, reorganizovane su ili preimenovane neke od ključnih obaveštajno-bezbednosnih institucija, koje su funkcionisale u kontinuitetu od implementiranja zakonskih rešenja iz 1977. godine. Očigledno je da se italijanski zakonodavac i ovom prilikom rukovodio stavom da su obaveštajne i bezbednosne službe samo deo mehanizma zaštite države, koji se uspostavlja pravnim poretom i koji je delotvoran onoliko koliko je prilagođen svome vremenu.

Zakon Republike Italije broj 801 od 24. oktobra 1977. godine

Bezbednosno-obaveštajni sistem Republike Italije u periodu nakon donošenja Zakona broj 801 krajem 1977. godine činili su Međuresorski komitet za obaveštajno-bezbednosne poslove (CIIS), Izvršni komitet za obaveštajne i bezbednosne službe (CESIS), Parlamentarni komitet za kontrolu obaveštajno-bezbednosnih službi (COPACO), dve vodeće obaveštajno-bezbednosne organizacije (SISMI i SISDE), kao i obaveštajna služba karabinjera (SIC) čija je zakonska nadležnost takođe bila definisana je pomenutim Zakonom. Osim toga, u sastav tzv. obaveštajne zajednice Italije funkcionalno su ulazile i vidovske vojne obaveštajne službe (SIOS), kao i obaveštajna služba finansijske policije (SIGF), a donekle i za Ured za inostranu statistiku Ministarstva inostranih poslova, iako je to analitičko-informativna služba koja samo koristi rezultate legalnog rada italijanskih diplomatskih i drugih predstavništava u inostranstvu³.

2 O policiji, karabinjerima i finansijskoj straži Republike Italije detaljnije videti: Scandone Giuseppe; Atzori Pierfrancesco *Le polizie d' Europa*, Roma, Edizioni Laurus Robuffo, 1990, rr. 161-226; Lisken Hans; Denninger Erhard, *Handbuch des Polizeirechts*, Muenchen, C. H. Becksche Verlag, 1992, rr. 57-59; i sl.

3 Uporedi: Anžič Andrej, „Državnoinformativna služba – novo razmišljanje o starih temah ali iskanje modela sodobne slovenske obveščevalne institucije in njene dejavno-

Međuresorski komitet za obaveštajno-bezbednosne poslove (CI-IS) bio je političko telo pri Predsedništvu Ministarskog saveta Italije, a delovalo je kao savetodavni organ za kreiranje obaveštajne i bezbednosne politike. Na čelu tog Komiteta bio je premijer, a u njegov sastav su ulazili ministri inostranih i unutrašnjih poslova, odbrane, pravosuđa, finansija i industrije, s tim što su se na sednice Komiteta mogli pozivati i direktori obaveštajnih službi i drugi funkcioneri i eksperti. Kao organ italijanskog političkog sistema, CIIS je imao sledeće nadležnosti:

- ostvarivanje političke kontrole nad radom bezbednosno-obaveštajnih službi;
- utvrđivanje generalnih smernica i davanje saveta za delovanje bezbednosno-obaveštajnih organizacija i
- davanje političkih ocena stanja bezbednosti, kao i spoljnopolitičkih aktivnosti koje se odnose na bezbednosnu problematiku.

Izvršni komitet za obaveštajne i bezbednosne službe (CESIS) bio je stručno-izvršni organ CIIS. Bio je neposredno potčinjen Ministarskom savetu, a u njegov sastav ulazili su direktori službi SISMI i SISDE, kao i rukovodioci policijsko-bezbednosnih institucija (sudska policija i sl.). Zadatak Izvršnog komiteta bio je da neposredno vrši procenu obaveštajnih podataka, obavlja koordinaciju rada između službi i dogovara se o njihovim daljim aktivnostima, a zadužen je i za saradnju sa stranim obaveštajno-bezbednosnim organima.

Parlamentarni komitet za kontrolu obaveštajno-bezbednosnih službi (COPACO), vrši je skupštinsku kontrolu delovanja svih službi. U njegov sastav ulazilo je osam članova, tj. po četiri predstavnika iz Doma poslanika i Senata. Zakonom broj 801 bio je utvrđen i način rada tog Komiteta, odnos sa predsednikom Ministarskog saveta i CIIS, obaveza članova COPACO da čuvaju tajnu, kao i činjenica da su se svi akti koje je donosilo to telo smatrali državnim tajnom. Najzad, istim zakonom bila je propisana i obaveza Ministarskog saveta da svakog semestra podnosi izveštaj Parlamentu o ostvarivanju politike u oblasti obaveštajnog rada i zaštite tajnosti podataka.

Vojna obaveštajno-bezbednosna služba (Servizio per la Informazioni e la Sicurezza Militare – SISMI) bila je ustanovljena posebnom odlukom ministra odbrane od 3. maja 1978. godine. Kao strategijska obaveštaj-

sti“, in: *Zbornik strokovno-znanstvenih razprav*, vol. 5/1993, p. 13; Richelson Jeffrey T., *Foreign Intelligence Organizations*, Cambridge (Massachusetts) : Ballinger Pbs. Co., 1988, p. 116.

na i kontraobaveštajna služba, bila je odgovorna je za ukupnu obaveštajnu aktivnost prema inostranstvu, tako da je rešavala sve bezbednosne zadatke koji se odnose na odbranu suvereniteta i integriteta Italije od neprijateljske aktivnosti spolja. Imala je sledeći delokrug rada: 1) organizovanje ofanzivnog političkog, ekonomskog i vojnog obaveštajnog istraživanja prema inostranstvu i obezbeđivanje potrebnih obaveštajnih podataka vrhovnoj komandi oružanih snaga Italije; 2) usmeravanje, koordiniranje i korišćenje obaveštajnih podataka dobijenih od vidovskih vojnih obaveštajnih službi; 3) kontrašpijunaža; 4) organizovanje kontraobaveštajne zaštite komandi, štabova, jedinica i objekata koji pripadaju oružanim snagama i 5) izrada obaveštajnih dokumenata kojima se obaveštavaju korisnici unutar oružanih snaga i izvan njih.

SISMI praktično je objedinjavala sopstvenu aktivnost i delatnost obaveštajno-bezbednosnih organizacija u vidovima oružanih snaga (SIOS), i to ne samo na analitičko-informativnom nego i na operativnom planu. Organizaciona struktura te službe bila je izuzetno složena, ali se generalno delila na centralne i periferne obaveštajne organe. Centralni obaveštajni organi rukovodili su ofanzivnom delatnošću, organizovali prikupljanje i obradu podataka i sačinjavali procene. Periferni obaveštajni organi u zemlji i u inostranstvu (centri, podcentri, punktovi i detaširani obaveštajci) bili su neposredni nosioci obaveštajne aktivnosti. Krajem 1988. godine formirani su organi SISMI i u vladama svih italijanskih pokrajina s ciljem unapređenja kontraobaveštajne delatnosti i, posebno, kontrašpijunaže.

Centrala SISMI bila je u Rimu. Ona je istovremeno predstavljala centralni organ obaveštajno-bezbednosnog sistema Italije i operativnu komandu vojnoobaveštajne službe. NJome je rukovodio direktor, koga je imenovao ministar odbrane uz saglasnost CIIS. Iz centrale se neposredno rukovodilo obaveštajnim centrima, podcentrima i punktovima. U svom sastavu SISMI je imala i veoma razvijen kompjuterski centar koji za svoje potrebe koristila i SISDE. Ujedno SISMI je bila direktan korisnik svih obaveštajnih podataka do kojih je dolazio *Armijски obaveštajni centar elektronske odbrane* (CIDE), odnosno posebne vojne jedinice za elektronsko osmatranje i prisluškivanje iz vazduha.

Centrala je bila organizovana po sektorima, koji su se delili na odeljenja i sekcije i obuhvatali su različite problemske celine (obaveštajni rad u inostranstvu, kontrašpijunaža, antiterorizam i sl.), i pomoćne poslove (finansije, kadrovi, školovanje i dr.). *Sektor za istraživanje* činio je ofan-

zivno jezgro centrale SISMI, pošto je organizovao prikupljanje podataka strategijskog značaja i direktno rukovodio tim aktivnostima. *Sektor za praćenje situacije* bio je analitički deo te službe. On je sačinjavao strategijske studije i procene aktuelnih problema za potrebe najvišeg državnog i vojnog rukovodstva. Sastojao se iz četiri sekcije za praćenje situacije (vojna, politička, ekonomska i naučno-tehnološka), s tim što se svaka sekcija delila na referate za pojedine grupe zemalja.

Sektor bezbednosti bavio se kontraobaveštajnim poslovima i zaštitom tajni u centrali SISMI, Ministarstvu odbrane i vojnoj industriji. U tom smislu je proveravao kandidate za prijem na rad u te ustanove, vršio nadzor nad čuvanjem tajnih podataka i obezbeđenjem vojne infrastrukture. *Sekcija za telekomunikacije* (Sezione TLC) se starala o bezbednosti vojnih i državnih telekomunikacionih sistema, unapređivanju i razvoju elektronskog izviđanja, a pratila je i razvoj sredstava za elektronsko ometanje u drugim zemljama. *Centar za prikupljanje podataka specijalnim tehničkim sredstvima* (CRITS) je izučavao i pratio razvoj najnovijeg naoružanja i ratne tehnike stranih zemalja.

Centri službe bili su locirani izvan vojnih objekata, u administrativnim i privrednim centrima kao što su Milano, Torino, Palermo i drugi. Oni su u svom radu bili nezavisni od vidovskih vojnoobaveštajnih službi, a delovali su preko podcentara i punktova smeštenih, osim u dubini teritorije Italije, i u pograničnim područjima i u inostranstvu (najčešće u okviru vojnih poslanstava u diplomatsko-konzularnim predstavništvima). Poslove bezbednosti SISMI je izvršavala preko centara pri komandama, štabovima i drugim vojnim ustanovama. Organima SISMI bile su podređene i karabinjerske jedinice, koje obavljaju poslove vojne policije, kao i izviđačke jedinice i jedinice za elektronsko izviđanje. Najzad, SISMI je tesno sarađivala i sa službom SISDE, policijom i finansijskom policijom.

Obaveštajne službe vidova oružanih snaga Italije su nominalno strategijske službe (Servizio Informazione e Osservazione Strategiche), ali su izvršavale tipične zadatke vojnoobaveštajne službe operativnog nivoa, i to SIOS-E (Esercito) za potrebe kopnene vojske, SIOS-M (Marine) za potrebe ratne mornarice i SIOS-A (Aviazione) za potrebe ratnog vazduhoplovstva i protivvazdušne odbrane⁴. Ti zadaci se mogu razvrstati na sledeći

4 Detaljnije o Obaveštajnom odeljenju Generalštaba KoV (SIOS-E), Operativnoj obaveštajnoj službi ratne mornarice (SIOS-M) i Operativnoj obaveštajnoj službi ratnog vazduhoplovstva (SIOS-A) videti: Milošević Milan, *Sistem državne bezbednosti*, Beograd : Policijska akademija, 2001, str. 311-313.

način: priprema obaveštajnih analiza generalštabu datog vida za operativne planove i pripreme; regulisanje aktivnosti vojne policije, odnosno karabinjera; obaveštajno delovanje u prigraničnim oblastima (kopnenim, morskim i vazdušnim), i zagraničnim zonama na dodeljenim operativnim pravcima; stručno (specifično) analiziranje obaveštajnih podataka dobijenih od SISMI; dostavljanje operativno-tehničkih podataka zainteresovanim vojnim jedinicama i odeljenjima; ukazivanje SISMI na obaveštajno zanimljiva lica (prisustvo stranih obaveštajnih službi) ukoliko do toga dođu u obavljanju redovne delatnosti (kontraobaveštajni zadaci); izrada šifrnika za svoje vidove (KoV, RM i RV i PVO); rukovođenje u ratu specifičnim jedinicama za otkrivanje radio-predajnika i dešifrovanje poruka; ostvarivanje saradnje sa stranim vojnim izaslanicima i realizovanje međusobne saradnje službi SIOS.

Obaveštajna služba za zaštitu demokratije (Servizio per la Informazioni e la Sicurezza Democratica– SISDE) delovala je u sastavu organa unutrašnjih poslova na realizaciji svih obaveštajnih i bezbednosnih aktivnosti na planu zaštite ustavnog poretka, s tim što je u prvoj deceniji postojanja funkcionisala više kao analitičko-istraživačka organizacija u oblasti nacionalne bezbednosti. Centrala SISDE bila je u Rimu, u zgradi Ministarstva unutrašnjih poslova, a i njena ukupna organizaciona struktura odgovarala je strukturi tog Ministarstva na celokupnoj teritoriji države. Centri službe bili su locirani su po kvesturama u pokrajinskim administrativnim centrima i bilo ih je 19. Punktovi su bili smešteni po policijskim stanicama u važnijim mestima izvan sedišta kvestura, zatim u nekim zatvorima (Trst, Milano), većim lukama, na aerodromima itd.

I pored razuđenosti njenih organizacionih jedinica, SISDE je bila izrazito centralizovana služba. Kao neoperativna kontraobaveštajna služba, imala je zadatak da planira i organizuje bezbednosne aktivnosti koje su dalje neposredno operativno realizovale druge bezbednosne organizacije. Inače, u nadležnost SISDE spadala je:

- kontraobaveštajna zaštita teritorije Republike Italije (otkrivanje, praćenje i suzbijanje delovanja stranih obaveštajnih službi);
- angažovanje u otkrivanju i suprotstavljanju delatnostima ekstremnih političkih protivnika postojećeg ustavnog poretka u Italiji i
- borba protiv terorizma, odnosno sprovođenje aktivnosti na planu otkrivanja i onemogućavanja delovanja terorističkih grupa i organizacija⁵.

5 O ekspanziji terorizma i uticaju obaveštajnog faktora u Italiji toga vremena vidi npr.: Flamingni Sergio, *Convergenze parallele: Le Brigate rosse I servizi segreti e il delitto*

Obaveštajna služba za zaštitu demokratije formalno je spadala u resorne obaveštajne institucije, tako da je njen direktor zvanično odgovarao ministru unutrašnjih poslova. U praksi je, ipak, predstavljala samostalni vladin organ koji je bio nezavistan od Ministarstva unutrašnjih poslova. U realizaciji svojih zadataka, a posebno u borbi protiv terorizma, SISDE je aktivno sarađivala sa uniformisanom i kriminalističkom policijom, uredima za strance, karabinjerima i finansijskom policijom, dok se saradnja sa vojnim obaveštajnim službama odvijala preko CESIS.

Zakon Republike Italije broj 124 od 3. avgusta 2007. godine

Kao što je već istaknuto, reforme italijanskog bezbednosno-obaveštajnog sistema, baziranog na Zakonu broj 801 od 24. oktobra 1977. godine, otpočele su još 1981. godine ukidanjem protivterorističke obaveštajne službe UCIGOS u druge policijske institucije. Refome su nastavljene Zakonom broj 410 od 30. decembra 1991. godine, kojim je službama SISMI i SISDE naloženo koordiniranje obaveštajnih i istražnih aktivnosti na suprotstavljanju organizovanom kriminalu. S tim u vezi, SISMI i SISDE su bile zadužene da sprovode obaveštajne i bezbednosne aktivnosti, kako u zemlji tako i u inostranstvu, protiv "svih oblika ugrožavajućeg ili subverzivnog delovanja od strane organizovanih kriminalnih grupa, koji predstavljaju pretnju institucijama države i razvoju društva". U međuvremenu su izvršene i mnoge druge promene, među kojima se značajem posebno izdvaja Zakon broj 398 iz septembra 2001. godine kojim je ustanovljena aktuelna organizacija i delokrug rada Ministarstva unutrašnjih poslova.

Takođe je već istaknuto da su, na osnovu Zakona broj 124 od 3. avgusta 2007. godine o informativnom sistemu za bezbednost Republike i novom režimu tajne, reorganizovane ili preimenovane neke od ključnih obaveštajnih institucija, tako da bezbednosno-obaveštajni sistem Italije sada čine: Međuministarski komitet za obaveštajno-bezbednosne poslove (CISR), Parlamentarni komitet za nadzor obaveštajno-bezbednosnih službi (COPASIR), Uprava za bezbednost informacija (DIS), Obaveštajna agencija za spoljnu bezbednost (AISE), Vojni obaveštajni centar elektronske obrade (CIDE), Vojno obaveštajno-bezbednosno odeljenje (RIS) i Obaveštajna

agencija za unutrašnju bezbednost (AISI), kao i pojedine resorske službe i organi pri ministarstvima unutrašnjih poslova, odbrane i finansija.

Parlamentarni komitet za nadzor obaveštajno – bezbednosnih službi (COPASIR), vrši skupštinski nadzor nad zakonitošću delovanja svih italijanskih službi. U njegov sastav ulazi 10 članova - po pet predstavnika iz Predstavničkog doma (Camera dei Deputati) i Senata (Senato della Republica)⁶.

Međuministarski komitet za obaveštajno – bezbednosne poslove (CISR) je političko telo koje deluje pri Vladi. Na čelu Komiteta je premijer, a u njegov sastav ulaze ministri inostranih i unutrašnjih poslova, odbrane, pravosuđa, finansija i ekonomije. Na sednice CISR se mogu pozivati direktori obaveštajnih službi i drugi funkcioneri i eksperti. Komitet za obaveštajno–bezbednosne poslove je nadležan za ostvarivanje političke kontrole nad radom svih službi i utvrđivanje generalnih smernica za njihovo delovanje, kao i za davanje političkih ocena o stanju bezbednosti i praćenje spoljnopolitičkih aktivnosti koje se odnose na bezbednosnu problematiku.

Uprava za bezbednost informacija (Dipartimento delle Informazioni per la Sicurezza – DIS) je stručno–izvršni organ Međuministarskog komiteta za obaveštajno – bezbednosne poslove. Osnovni zadaci DIS, čiji je direktor neposredno potčinjen predsedniku Ministarskog saveta, jesu koordinacija i usmeravanje rada italijanskih obaveštajno-bezbednosnih službi, analitičko objedinjavanje i procenjivanje obaveštajnih podataka dobijenih od tih službi i drugih nadležnih institucija, kao i saradnja sa stranim obaveštajno – bezbednosnim organima.

Obaveštajna agencija za spoljnu bezbednost (Agenzia informazioni e sicurezza esterna – AISE) je takođe nova centralno-autonomna služba, uspostavljena krajem 2007. godine, preuzevši u značajnom delu ingerencije dotadašnje Vojne obaveštajno – bezbednosne službe (SISMI). U delokrugu rada AISE koja, za razliku od službe prethodnice, nije ni formalno potčinjena ministru odbrane, su organizovanje strateškog

6 Zakonodavnu vlast u Italiji vrši dvodomna skupština (Parlamento) koji sačinjavaju Senat i Predstavnički dom. Od 315 mesta u Senatu, 232 se popunjava na opštim izborima, dok se 83 poslanika bira po ključu regionalne proporcionalne zastupljenosti. Njima se pridodaju i senatori po pravu (bivši predsednici Republike), te doživotni senatori (do pet) koje imenuje predsednik Republike. Izbor 630 poslanika u Predstavnički dom se, takođe, vrši prema kombinovanom modelu: 475 se bira na opštim izborima, a 155 se popunjava po ključu proporcionalne zastupljenosti regija. Mandat poslanika u Parlamentu je pet godina.

ofanzivnog političkog, privrednog i vojnog obaveštajnog istraživanja prema inostranstvu od značaja za bezbednost, integritet i suverenitet zemlje i njene ekonomske interese. Centrala AISE u Rimu je organizovana po sektorima sa broječanim oznakama (I, II itd.). Iz centrale se neposredno rukovodi obaveštajnim centrima, podcentrima i punktovima.

U svom sastavu služba AISE, kojom rukovodi generalni direktor, ima i veoma razvijen kompjuterski centar koji za svoje potrebe koristi i novoformirana služba AISI. Osim toga, Obaveštajna agencija za spoljnu bezbednost je i direktan korisnik obaveštajnih podataka do kojih dolazi **Vojni obaveštajni centar elektronske obrade** (CIDE), vezanih za elektronsko osmatranje i prisluškivanje iz vazduha. S druge strane, nakon prestanka rada SISMI, poslove kontraobaveštajne zaštite u oružanim snagama Italije je početkom 2008. godine preuzela nova služba u sastavu Ministarstva odbrane - **Vojno obaveštajno-bezbednosno odeljenje** (RIS). Zadaci RIS obuhvataju organizovanje kontraobaveštajne zaštite komandi, štabova, jedinica i objekata koji pripadaju oružanim snagama, te izradu obaveštajnih dokumenata kojima se obaveštavaju korisnici unutar oružanih snaga i izvan njih.

Obaveštajna agencija za unutrašnju bezbednost (Agenzia informazioni e sicurezza interna – AISI) je formirana 2007. godine u skladu sa odredbama Zakona broj 124, preuzevši nadležnosti dotadašnje kontraobaveštajne službe i službe za zaštitu ustavnog poretka, koja je delovala u sastavu Ministarstva unutrašnjih poslova. Saglasno tome, AISI je u najvećem delu preuzela infrastrukturu i kadrove rasformirane Obaveštajne službe za zaštitu demokratije (SISDE). AISI je nadležna za kontraobaveštajnu zaštitu teritorije Republike Italije (otkrivanje, praćenje i suzbijanje delovanja stranih obaveštajnih službi); angažovanje u otkrivanju i suprotstavljanju delatnosti usmerenih na nasilno ugrožavanje ustavnog poretka i borba protiv terorizma, odnosno sprovođenje aktivnosti na planu otkrivanja i onemogućavanja delovanja terorističkih grupa i organizacija.

U pitanju je nova, Vladi neposredno odgovorna centralno-autonomna služba, kojom takođe rukovodi generalni direktor. Centrala Obaveštajne agencije za unutrašnju bezbednost je u Rimu, a njeni Centri (20) locirani su u administrativnim centrima regija. Kao kontraobaveštajna služba čiji pripadnici nemaju policijska ovlašćenja, AISI ima zadatak da planira i organizuje bezbednosne aktivnosti koje dalje neposredno operativno realizuju druge bezbednosne organizacije i policijske snage.

Stoga se može reći da po svom delovanju podseća na britansku Službu bezbednosti (MI5) i nemački Ured za zaštitu ustava (BfV), a njeni glavni oslonci u tom smislu su pripadnici specijalizovanih policijskih formacija, karabinjera i finansijske straže.

Inače se suprotstavljanje terorizmu, na državnom nivou, koordinira u okviru **Centralne policijske uprave za antiterorizam**, u čijem se sastavu nalazi Centralna bezbednosno-operativna jedinica, kao i jedinica NOCS (Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza), koja je zadužena za neposredna antiteroristička dejstva i talačke situacije⁷. Osim toga, istorijsko nasleđe mafije i višegodišnja bezbednosna ugroženost Italije organizovanim kriminalom, uslovili su postojanje i delovanje razgranate mreže službi za suprotstavljanje tim vidovima podrivanja stabilnosti države. Italija je od 1965. godine do danas donela čitav set antimafijaških zakona, a ustanovljen je i ad hoc komitet, sačinjen od predstavnika oba doma Parlamenta, sa istražnim ovlašćenjima koja imaju sudske vlasti.

S tim u vezi, na nacionalnom nivou su organizovane tri **službe za borbu protiv organizovanog kriminala**: Generalni savet za borbu protiv organizovanog kriminaliteta, Centralna uprava za borbu protiv mafije i Vladina komisija za borbu protiv mafije. *Generalni savet za borbu protiv organizovanog kriminaliteta* je organizaciono postavljeno pri Ministarstvu unutrašnjih poslova Italije. Sednicama Veća predsedava ministar unutrašnjih poslova, a članovi tog tela su čelnici Centralne uprave za borbu protiv mafije, policijskih snaga, Karabinjera i finansijske policije. U nadležnosti Veća su formulisanje strategije za suprotstavljanje organizovanom kriminalitetu, nadzor i koordinacija rada nadležnih službi i definisanje preventivnih aktivnosti.

Centralna služba za borbu protiv mafije (Direzione Investigativa Antimafia – DIA) deluje u okviru Državne policije. Sačinjava je šest operativnih odeljenja koja su smeštena u 12 operativnih centara na teritoriji Italije⁸. U njenoj nadležnosti su tzv. preventivne antimafijaške istrage, te

7 O specijalnoj antiterorističkoj jedinici pod nazivom “Centralno operativno jezgro bezbednosti” (NOCS) detaljnije videti: “Compie dieci anni il nucleo operativo centrale di sicurezza - Un “Nucleo” di professionalità” in: *Polizia Moderna*, No. 8-9/1988, pp. 25-29; “Il Nucleo Operativo Centrale di Sicurezza : NOCS specialisti in azione”, in: *Rivista Italiana Difesa*, No. 1/1990, p. 57 etc.

8 Posle prerastanja Zakonske odluke br. 345/1991 u Zakon broj 410 od 30. decembra 1991. godine, Centralna služba za borbu protiv mafije (DIA) je uspostavljena kao centralna policijska služba koja se fokusira na organizovani kriminal, sa kancelarijama “na terenu” širom Italije, a ustanovljen je i Generalni savet za borbu protiv organizovanog

sprovođenje istražnih radnji po nalogu istražnih sudija za borbu protiv organizovanog kriminaliteta. Ova služba, s tim u vezi, ima široka ovlašćenja u primeni posebnih operativno – tehničkih sredstava i metoda. *Vladina komisija za borbu protiv mafije* deluje u okviru Državnog tužilaštva. Čine je državni tužilac za borbu protiv mafije i 20 istražnih sudija za borbu protiv organizovanog kriminaliteta. U nadležnosti Komisije je vođenje preventivnih antimafijaških istraga, te praćenje istraga pravosudne policije povodom zločina mafijaškog tipa.

Najzad, u italijanskom policijskom sistemu posebna pažnja posvećuje se specijalizovanoj istražnoj **službi za suzbijanje nedozvoljene trgovine narkoticima**⁹. Te poslove, na nivou Državne policije, vrši Centralna direkcija za borbu protiv trgovine drogom (Direzione Centrale per i Servizio Antidroga), a saradnju različitih službi na državnom nivou koordinira telo koje čine predstavnici Državne policije, Karabinjera i Korpusa finansijske policije. U nadležnosti pomenute Centralne direkcije je i međunarodna saradnja u borbi protiv trgovine narkoticima, tako da ova služba ima i svoje eksperte i oficire za vezu pri DKP Italije u svetu.

Korpus oružanih snaga karabinjera (*L'Arma dei Carabinieri*) koji pripada oružanim snagama Italije kao specijalni rod KoV, ima odlike žandarmerijske formacije, ali poseduje i sva zakonska ovlašćenja sudske policije. Iz toga proističe da im ministar unutrašnjih poslova može poveriti i preventivne obaveštajne zadatke, tj. poslove kontrole pojedinaca i organizacija unutar zemlje koji svojom delatnošću mogu ugroziti ustavni poredak. Takođe, karabinjerske jedinice može angažovati i ministar odbrane na vojnoobaveštajnim poslovima, za popunu odreda vojne policije i na drugim zadacima bezbednosti u oružanim snagama. Strukturu Korpusa oružanih snaga karabinjera, koji ukupno ima oko 110.000 pripadnika, sačinjavaju Komanda sa šest linijskih Uprava u sedištu, pet Međuregionalnih komandi, 19 Regionalnih komandi, 103 Oblasne komande i 4 625 Karabinjerskih stanica raspoređenih po čitavoj Italiji.

Korpus finansijske policije (*II Corpo della Guardia di Finanza*) je poluvojna formacija i posebna policijska institucija u sastavu Ministarstva

kriminaliteta.

9 Centralna direkcija za borbu protiv trgovine drogom, koja koordinira istrage u vezi narkotika na operativnom nivou, osnovana je 1990 godine Zakonom broj 309 o regulisanju policijskog rada, pod prvobitnim nazivom Centralna služba za borbu protiv trgovine drogom (Servizio Centrale per i Servizio Antidroga).

finansija, nadležna za kontrolu finansijskog poslovanja, izvršavanje poreske politike i za carinske poslove na graničnim prelazima. Predstavlja sastavni deo oružanih snaga Italije, ali vrši i funkciju organa javne bezbednosti u smislu suzbijanja građanskih nereda, pa i terorizma. Ima oko 68 000 pripadnika i dužna je da otkriva i goni prekršioce zakona i propisa koji regulišu finansijsko poslovanje, a naročito da suzbija sve vrste šverca. Operativci finansijske policije deluju u civilu, a ovlašćeni su da vrše provere, pregledaju dokumente i registre, pretresaju stambene i poslovne prostorije, sastavljaju izveštaje i podnose krivične prijave, tj. imaju ovlašćenja sudske policije.

Milan Milošević, PhD

Academy of Criminalistic and Police science, Belgrade

ITALIAN LEGISLATION ON INFORMATION – SECURITY SYSTEM AND STATE SECRET

In the last couple of years almost all European countries have passed legislation which regulates organization and functioning of information-security system. This is also the case with Italy, a country which has a long tradition of legal regulation of information-security and protection of data secrecy. The Act No. 801 of 1977 on establishment and organization of services for information and security and state secret is surely one of the most important legal sources in this area. High quality solutions which it contains have remained in force for three full decades, in spite of frequent periods of political instability. Nevertheless, the current information-security system is based on a fully new regulation – Act No. 124 on Information system for security of the Republic and new regulation of state secret. On the basis of this Act of 2007, some of the key information and security institutions of the Republic of Italy have been reorganized or renamed.

Key words: information-security system; State secret; Italy; new regulation